

EKONOMICKÉ A SOCIÁLNÍ SYSTÉMY EU

Vysoká škola ekonomie a managementu

2024

Ekonomické a sociální systémy EU

Seznam autorů:

Ing. Ivan Pilip (kapitola 1)

Ing. Petr Mach, Ph.D. (kapitola 3)

Prof. Ing. Milan Žák, CSc. (editor, kapitola 2 a 4)

**+ aktualizací dodatek editora s použitím ChatGPT
a následným komentářem u kapitol 1 a 3**

Copyright © Vysoká škola ekonomie a managementu 20xx

Vydání druhé. Všechna práva vyhrazena.

ISBN:978-80-88502-50-0

Vysoká škola ekonomie a managementu

www.vsem.cz

Žádná část této publikace nesmí být publikována a šířena žádným způsobem
a v žádné podobě bez výslovného svolení vydavatele.

Obsah

Seznam obrázků	7
Seznam grafů	8
Seznam tabulek	9
Značky a symboly v učebním textu	10
Předmluva	11
1. KAPITOLA: EKONOMICKÁ INTEGRACE	15
1.1 Formy integrace a další integrační uskupení	16
1.1.1 Nástroje k ochraně domácí ekonomiky	16
1.1.2 Druhy a formy integrace	17
1.1.3 Další integrační uskupení ve světě	18
1.2 Historie evropské integrace a hlavní etapy jejího vývoje	18
1.2.1 Situace v Evropě po 2. světové válce	18
1.2.2 Společný trh s uhlím a ocelí	19
1.2.3 Evropské hospodářské společenství	20
1.2.4 Jednotný evropský akt	20
1.2.5 Smlouva o Evropské unii	21
1.2.6 Další rozšiřování EU, Smlouva z Nice	21
1.2.7 Konvent, Ústava a Lisabonská smlouva	22
1.3 Institucionální uspořádání EU	23
1.3.1 Evropská rada	23
1.3.2 Rada EU	23
1.3.3 Komise	24
1.3.4 Evropský parlament	25
1.3.5 Další instituce EU	25
1.4 Mechanismy fungování eu, oblasti působení a vymezení kompetencí	26
1.4.1 Rozdělení pravomocí mezi EU a členskými státy	26
1.4.2 Politika hospodářské soutěže	28
1.4.3 Druhy dokumentů EU a mechanismy jejich přijímání	29
1.5 Financování EU a evropské fondy	30
1.5.1 Principy rozpočtové politiky EU	31
1.5.2 Výdaje rozpočtu EU	33
1.5.3 Příjmy rozpočtu EU	34
1.5.4 Čerpání fondů EU v České republice	35
1.6 Strategické dokumenty EU	37
1.6.1 Lisabonská strategie	38
1.6.2 Agenda 2020	38

2. KAPITOLA: INSTITUCIONÁLNÍ ASPEKTY VLÁDNUTÍ, BYROKRACIE, REGULACE A PŘEROZDĚLOVÁNÍ	45
2.1 Stát, konsenzus a veřejný zájem, problém přerozdělování	46
2.2 Instituce	53
2.3 Ekonomický pohled na byrokracii	57
2.4 Teoretický pohled na regulaci	61
2.5 Souvislosti mezi byrokracií a regulací	63
3. KAPITOLA: MĚNOVÁ INTEGRACE	69
3.1 Teorie a praxe měnové integrace	70
3.1.1 Stručná historie měnové integrace a dezintegrace	70
3.1.2 Země s eurem mimo eurozónu	73
3.2 Pravidla eurozóny	75
3.2.1 Teorie optimální měnové oblasti	75
3.2.2 Konvergenční kritéria	76
3.2.3 Pakt stability a růstu	79
3.3 Fungování evropské centrální banky	81
3.3.1 Kapitál Evropské centrální banky	81
3.3.2 Ražebné a inflační daň	82
3.3.3 Převod devizových rezerv na ECB a dělení měnového příjmu	84
3.4 Dluhová krize	84
3.4.1 Záchrané půjčky Řecku	84
3.4.2 Zřízení záchranných fondů	85
3.4.3 Pakt euro plus	87
3.4.4 Státní bankrot a restrukturalizace dluhu	89
4. KAPITOLA: SOCIÁLNÍ POLITIKA A SOCIÁLNÍ SYSTÉMY V EU	95
4.1 Sociální politika	96
4.2 Strategie sociální politiky a sociální modely	98
4.3 Sociální podnikání	104
4.4 Sociální podnik	106
Glosář	110
Literatura	117
Vzorový test	119

Seznam obrázků

Obrázek 1.1 Proces schvalování rozpočtu EU	31
Obrázek 2.1 Společenské optimum	48
Obrázek 2.3 Harmonizace společenských zájmů	50
Obrázek 2.4 Interakce mezi tržními a netržními aktéry	52
Obrázek 2.5 Sociální, institucionální a ekonomický vývoj společnosti	54
Obrázek 2.6 Tři úrovně institucí	55
Obrázek 4.1 Trojí odpovědnost sociálních firem	106

Seznam grafů

Graf 1.1 Srovnání zemí EU, rok 2021	32
Graf 1.2 Výdaje rozpočtu EU	34
Graf 1.3 Říjmy rozpočtu EU	35
Graf 2.2 Nalezení společenského optima při různých (konsenzuálních) vyjádřeních tvaru funkce společenského blahobytu	49
Graf 3.1 Vývoj úroků z řeckých vládních dluhopisů od ledna 2000 do června 2011	85
Graf 4.1 Rozpočtové výdaje vybraných států EU na sociální účely – rok 2021	96

Seznam tabulek

Tabulka 1.1 Pravomoci EU podle Lisabonské smlouvy	27
Tabulka 1.2 Čistá pozice ČR vůči EU od roku 2004 do 30. 6. 2011	37
Tabulka 2.1 Vládní výdaje jako % HDP 15 nejrozvinutějších zemí světa v letech 1870–1996	52
Tabulka 2.2 Klasifikace institucí dle podřízenosti pravidlům, způsobu vzniku a způsobu uplatňování sankcí	56
Tabulka 2.3 Klasifikační schéma hierarchických stupňů institucí	56
Tabulka 3.1 Počet obyvatel platících eurem ve francouzských zámořských územích	74
Tabulka 3.2 Míra inflace v Německu, Irsku, Řecku a Portugalsku (v % za rok)	76
Tabulka 3.3 Saldo veřejných financí (% HDP)	78
Tabulka 3.4 Veřejný dluh (% HDP)	78
Tabulka 3.5 Mince uváděné do oběhu v roce 2009 na základě autorizace ECB (miliony eur)	83
Tabulka 3.6 Uvolňování půjček Řecku v letech 2010–2012	85
Tabulka 3.7 Emise dluhopisů EU v rámci EFSM v 1. pololetí 2011	86
Tabulka 3.8 Saldo veřejných financí Švýcarska (% HDP)	87
Tabulka 3.9 Veřejný dluh Polska (% HDP)	88
Tabulka 3.10 Míra inflace vybraných států v letech 1980–1984 (% za rok)	89
Tabulka 4.1 Strategie sociální politiky	98
Tabulka 4.2 Pilíře welfare státu	99
Tabulka 4.3 Evropský sociální model – od „welfare state“ k „wellwork state“	99
Tabulka 4.4 Rozdělení sociálních modelů	100
Tabulka 4.5 Subjekty sociální ekonomiky podle institucionálních sektorů ESA 201	101
Tabulka 4.6 Placená pracovní místa v sociální ekonomice ve srovnání s celkovým počtem placených míst. Evropská unie (2014–2015)	107

Značky a symboly v učebním textu

Struktura distančních učebních textů je rozdílná již na první pohled, a to např. v zařazování grafických symbolů – značek.

Specifické grafické značky umístěné na okraji stránky upozorňují na definice, cvičení, příklady s postupem řešení, klíčová slova a shrnutí kapitol. Značky by měly studenta intuitivně vést tak, aby se již po krátkém seznámení s distanční učebnicí dokázal v textu rychle a snadno orientovat.

Definice

Upozorňuje na definici nebo poučku pro dané téma.

Příklad

Označuje příklad praktické aplikace učiva včetně řešení.

Otázky k procvičení a úkoly

Označuje otázky a úkoly s postupem řešení na konci kapitoly.

Klíčová slova

Upozorňuje na důležité výrazy či odborné termíny nezbytné pro orientaci v daném tématu.

Shrnutí kapitoly

Shrnutí kapitoly se zařazuje na konec dané kapitoly. Přehledně, ve strukturovaných bodech shrnuje to nejpodstatnější z předchozího textu.

Předmluva

Projekt „EVROPSKÁ UNIE“ je bezesporu projektem ambiciózním, v současné době zatím ojedinělým a vzhledem ke skutečnosti, že při jeho realizaci hrála téměř vždy větší roli politika než ekonomie, i vnitřně rozporným. Vstupem do EU učinila ČR logický a velmi pravděpodobně nezvratný krok, výhody i nevýhody EU se staly naší realitou, našimi klady i zápory. Okamžikem vstupu ČR do EU se zdálo, že samostatný předmět „EVROPSKÁ UNIE“ zanikne, že problematika EU prostoupí či prosákne plynule do ostatních vyučovaných předmětů, leč opak se stal pravdou. Jsme-li členy nějakého společenství, pak by nás mělo zajímat, jak si toto společenství vede, jaká je jeho historie a jaké jsou jeho vyhlídky v kontextu globálního světa. Je výše zmíněný primát politiky nad ekonomikou tahounem, či brzdou evropského pokroku, jaké jsou výhody jednotného trhu a jak přispívá k vývoji měnová a v budoucnosti možná i fiskální unie? Jak se EU vyrovnává s principem subsidiarity a jak fungují evropské byrokratické struktury? Je EU skutečně prostorem pro uplatňování vzájemné solidarity mezi občany a administrativou? To jsou jen některé otázky, na něž byste měli dostat odpověď v následujícím textu, ve kterém byly použity kapitoly z dřívější publikace „Evropská unie“ autorů Petra Macha a Ivana Pilipa, autorů na jedné straně teoreticky vysoce fundovaných, na straně druhé zaujatých svým osobním pohledem. Výsledkem je text, ze kterého je patrné, že byl stvořen s láskou a péčí – co víc si může čtenář přát.

Milan Žák – editor

1

---

kapitola

Ekonomická integrace

1. kapitola

Ekonomická integrace

ÚVOD

Evropská integrace je jedním z nejvýznamnějších politických a ekonomických projektů, které ovlivnily vývoj našeho kontinentu v posledním více než půl století. Myšlenkové základy tohoto procesu spadají do doby před druhou světovou válkou, ale podstatný vliv na jeho uskutečňování měla právě světová válka a následná snaha najít nové formy soužití a spolupráce v Evropě.

Ekonomický a sociální rozměr evropské integrace, na který je zaměřena pozornost tohoto textu, je založen na přesvědčení, že odstraňování bariér vzájemné spolupráce může přinášet mnohem více pozitivních efektů než uzavírání se do sebe a ochrana proti vnějšímu prostředí, a dále na úsilí o snižování rozdílů ekonomické a sociální úrovně v jednotlivých zemích. Těmto snahám má sloužit jednak liberalizace vzájemného obchodu a pohybu výrobních faktorů mezi jednotlivými členskými zeměmi, jednak systém podpory méně rozvinutých oblastí a prioritních projektů vzájemné spolupráce. EU však není jen prostorem ekonomickým, ale je také prostorem sociálním, o čemž svědčí snahy EU definovat společnou Evropskou sociální chartu.

Při snaze o popis a pochopení vývoje integrace v Evropě je nutné si uvědomovat dvě okolnosti. Za prvé je to skutečnost, že evropská integrace je nejen ekonomický, ale zároveň politický proces. Nemůže tomu ani být jinak – nejde jen o historické souvislosti a motivace, které celý vývoj ovlivňují, ale také o to, že řada rozhodnutí týkajících se ekonomického rámce integrace má výrazné politické souvislosti, protože znamená postoupení mnoha kompetencí z národních vlád na nadnárodní nebo mezivládní úroveň při zachování principu subsidiarity. Druhou podstatnou okolností, kterou je při studiu tohoto textu nutné mít na paměti, je skutečnost, že celý proces má značnou dynamiku a informace, které byly platné před několika lety, mohou být dnes už překonané. S ohledem na tyto okolnosti je proto nutné vývoj a pravidla fungování Evropské unie studovat a brát v úvahu, že jde o stálý proces vývoje, k jehož hodnocení a pochopení by měl tento text pomoci.

Cíle kapitoly

Cílem kapitoly je seznámit se s/se:

- integračními procesy ve světě a zejména v Evropě,
- historií evropského integračního procesu,
- institucionálním uspořádání EU,
- mechanismy, jak EU funguje a jak se tento proces rozvíjí,
- kompetencemi jednotlivých orgánů EU,
- s evropskými rozpočtovými fondy a procesy jejich financování,
- strategickými dokumenty EU,

1.1

Formy integrace a další integrační uskupení

Snahy o integraci mezi různými zeměmi probíhají zejména po druhé světové válce a v řadě oblastí světa. Mají různé formy, zpravidla méně hluboké a zaměřené jen na uvolnění obchodu mezi zúčastněnými zeměmi a na koordinaci obchodní politiky. Ekonomická teorie také definuje různé formy integrace, od jednodušších, které se omezují právě na uvolnění obchodu, až po ty nejužší, jako je hospodářská a měnová unie. Hlubších forem dosáhla integrace zejména v Evropě, kde existovalo více uskupení, ale nejznámějším a nejvýznamnějším integračním uskupením se stala Evropská unie.

1.1.1 Nástroje k ochraně domácí ekonomiky

Integrace (tj. proces spojování ve vyšší celek) může mít různé formy a hloubku. V zásadě se vždy jedná o to, že státy v určitém rozsahu integrují své ekonomiky, aby dosáhly výhod z velikosti, jako je větší vnitřní trh, výraznější postavení navenek, úspory z rozsahu atd. Ve své podstatě jde tedy o proces založený na přesvědčení, že nikoli vzájemné bariéry, ale naopak jejich odstraňování se mohou stát významným zdrojem růstu a ekonomického rozvoje.

Tato východiska mohou z dnešního pohledu působit jako obecně uznávané principy, nicméně k jejich přijetí vedla poměrně dlouhá cesta. Pro většinu zemí bylo ve velké části minulého století hlavním zájmem domácí ekonomiku chránit před vnější konkurencí a k tomu využívat celé škály nástrojů, které mají státy k dispozici:

- cla na dovozy z jiných zemí,
- kvantitativní omezení dovozu (tj. stanovení limitů na množství dovozu určených položek),
- netarifní bariéry dovozu (licenční řízení pro uvedení výrobku na trh, hygienické, bezpečnostní a další předpisy atd.),
- omezení pohybu kapitálu (tj. kontrolovaný převod vlastní nebo zahraničních měn z jedné země do jiných),
- složitá pravidla pro udělování pracovních povolení obyvatelům jiných zemí,
- cílené oslabování vlastní měny v zájmu zlevnění domácích výrobků při vývozu (tzv. kompetitivní devalvace) a
- celá řada dalších.

Využívání těchto nástrojů bylo typické například v době mezi oběma světovými válkami a svým dílem také přispělo k prohloubení hospodářské krize na začátku 30. let. Autarkní systém ekonomiky panoval také v tzv. socialistických zemích po 2. světové válce až do konečného rozkladu ekonomického systému socialistického bloku.¹ Tato uzavřenost byla samozřejmě krajním jevem a ovlivnila ji také ekonomická odlišnost celého systému a neexistence tržní ekonomiky v těchto zemích. Tendence k uzavírání domácích ekonomik a ochraně domácího trhu se však zdaleka neomezovala jen na tyto státy.

V západní Evropě však převážily celkové tendence k liberalizaci ekonomiky a víře v tržní síly. V této souvislosti bylo zřejmé, že v zájmu růstu a konkurenceschopnosti je vhodnější spolupráce mezi jednotlivými zeměmi a otevřenost pohybu zboží a postupně i dalších výrobních faktorů mezi nimi. Tento přístup má silící vliv v ekonomické teorii i praxi ve stále větším počtu zemí a projevuje se zejména postupnou liberalizací mezinárodního obchodu² a pružnějším pohybem kapitálu.

1 Jako kuriozitu lze například připomenout fakt, že každý drobný nákup v zahraničí včetně jiné socialistické země se uváděl při návratu ve zvláštním formuláři a odevzdával při přechodu státní hranice.

2 Významnou roli v tomto procesu hraje WTO, Světová obchodní organizace.

1.1.2 Druhy a formy integrace

Ekonomická integrace však znamená zavádění širších nástrojů spolupráce, než je snižování celních bariér a uvolnění pohybu kapitálu. Podle svého rozsahu je možno ji rozdělit do několika stupňů:

1. *Preferenční zóna obchodu* – dva nebo více států omezí cla pro vzájemný obchod, případně zmírní netarifní překážky obchodu.
2. *Zóna volného obchodu* – jsou zrušena cla, případně další netarifní bariéry, na obchod s některými nebo veškerými položkami vzájemného obchodu.
3. *Celní unie* – země odstraní cla ve vzájemném obchodě, zavedou stejné celní sazby na obchod se třetími zeměmi a celkově koordinují svou obchodní politiku.
4. *Společný (jednotný) trh* – země mají společnou regulaci obchodu a volný pohyb zboží, kapitálu, práce a služeb.
5. *Hospodářská a měnová unie* – je zaveden jednotný trh se společnou měnou a s jedinou monetární politikou.
6. *Úplná ekonomická integrace* – znamená hospodářskou a měnovou unii doplněnou o sjednocení dalších prvků hospodářské politiky, zejména rozpočtové a daňové.

Uvedené kategorie jsou samozřejmě do jisté míry teoretické, protože v reálném životě se mohou státy nacházet na pomezí jednotlivých kategorií. To je také případ současné Evropské unie, která tvoří jednotný trh (byť stále s dílčími výjimkami), a zároveň 17 jejích členů vytváří hospodářskou a měnovou unii (státy používající euro – mají společnou měnu a jednotnou monetární politiku).

DEFINICE

Integrace (ekonomická integrace)

Integrace je ekonomické, institucionální a případně politické uspořádání mezi jednotlivými zeměmi, které se zaměřuje na omezení nebo odstranění obchodních překážek, koordinaci různých prvků hospodářské politiky a ve svých vyšších formách koordinaci monetární a fiskální politiky jednotlivých zemí. Ekonomickým cílem integrace je omezení nákladů pro spotřebitele a výrobce, zvýšení a zjednodušení vzájemného obchodu a zvýšení výkonnosti ekonomik zúčastněných států. Integrace může mít řadu forem, od základního uvolňování pravidel vzájemného obchodu, až po úplnou ekonomickou propojenost zemí, které se na integraci podílejí.

Zdroj: autor, s využitím uvedených pramenů

Stejně tak platí, že diskuse o dalším vývoji evropské integrace je ve své podstatě diskusí o pohybu na této „škále“ – kritici příliš hluboké integrace navrhuji, aby zůstala u jednotného trhu, případně se dokonce vrátila do stadia pouhé zóny volného obchodu. Zastánci další integrace naopak podporují koordinaci politiky i v dalších oblastech a směřování k úplné ekonomické integraci, což by znamenalo i jistou formu federalizace Evropy.

Tato diskuse zřejmě bude doprovázet vývoj Evropy i v dalších letech, zejména v souvislosti s problémy eurozóny. Ty posilují argumenty těch, kteří považují hospodářskou a měnovou unii za problematickou etapu integrace – bez ohledu na to, ke kterému názorovému táboru patří. Shoda převládá v tom, že tato fáze evropské integrace jde už velmi daleko ve vzdávání se hospodářské suverenity jednotlivých zemí (zejména vzdání se vlastní monetární politiky znamená zbavení se jednoho z klíčových nástrojů hospodářské politiky země), zároveň však ponechává volnost státům v rozpočtové a daňové politice a činí tak jednotnou monetární politiku stěží udržitelnou. Zde shoda končí – stoupenci hlubší integrace, jak bylo řečeno, navrhuji tuto koordinaci zavést, kritici naopak odklon od společné měny a návrat k nižším fázím integrace. Otázkám historického vývoje, výhod a rizik jednotné měny se budeme věnovat v dalších částech textu.

1.1.3 Další integrační uskupení ve světě

Integrace evropských zemí v rámci Evropské unie samozřejmě není jediným pokusem o institucionalizaci spolupráce zemí s obdobnými politickými systémy a geograficky si navzájem blízkých. V žádné jiné oblasti však nedosáhla tak hluboké formy a zásadního rozvoje jako právě v zemích dnešní EU.

Integrace v rámci EU není jedinou integrační snahou v rámci Evropy. Významnou roli (a roli jistě alternativy k dnešní EU) sehrálo Evropské sdružení volného obchodu (EFTA, European Free Trade Association). Vzniklo v roce 1960 a jeho členy jsou dnes Island, Norsko, Švýcarsko a Lichtenštejnsko. Většina dalších zemí, které byly členy EFTA, postupně přešla do dnešní EU (Dánsko, Portugalsko, Velká Británie, Rakousko atd.). Sdružení EFTA je založeno na principech volného obchodu mezi členskými zeměmi a úzce spolupracuje s Evropskou unií (zejména v rámci tzv. Evropského hospodářského prostoru).

Různé formy integrace se odehrávají i na dalších kontinentech. Na území Severní Ameriky jde o NAFTA (North America Free Trade Association), jehož členy jsou USA, Kanada a Mexiko (v součtu HDP jednotlivých členů jde o největší integrační uskupení na světě). Na jihoamerickém kontinentu probíhá několik integračních pokusů, například v rámci Mercosur³ (Argentina, Brazílie, Paraguay, Uruguay, Venezuela a několik dalších států oblasti jako státy přidružené), Andské skupiny⁴ (Bolívie, Kolumbie, Ekvádor, Peru) nebo politicky motivovaného uskupení ALBA pod vlivem Venezuely a Kuby. Vesměs jde o integraci nepřesahující snahu (z ekonomického pohledu) o uvolnění vzájemného obchodu a koordinaci obchodní politiky vůči třetím zemím. Na území Asie jde o uskupení ASEAN (Association of Southeast Asian Nations)⁵ s obdobnými cíli.

V pasáži o historii integrace je nutné připomenout také RVHP – Radu vzájemné hospodářské pomoci, existující mezi roky 1949–1991, jejímž členem bylo i tehdejší Československo. Šlo o politicky motivované uskupení pod vedením Sovětského svazu, jehož reálným obsahem byla spíše koordinace plánovaných ekonomik jednotlivých členských států. Z tohoto důvodu a vzhledem k tomu, že žádná z členských zemí neměla standardní tržní ekonomiku, je obtížné zařadit toto integrační uskupení do některého z výše uvedených stupňů integrace.

1.2

Historie evropské integrace a hlavní etapy jejího vývoje

Významnější snahy o ekonomickou a do jisté míry i politickou integraci v Evropě začaly hrát významnou roli po druhé světové válce a staly se součástí obnovy Evropy, respektive její západní části. Na tomto vývoji lze také sledovat posun na jednotlivých teoreticky definovaných stupních integrace – západní Evropa se posunovala od zóny volného obchodu přes celní unii k jednotnému trhu a část zemí postupně vytvořila měnovou unii. Kapitola popisuje zásadní okamžiky v tomto vývoji a také postup rozšiřování dnešní Evropské unie do současného stavu.

1.2.1 Situace v Evropě po 2. světové válce

Úvahy a myšlenkové proudy směřující k hlubší spolupráci evropských zemí se objevovaly již mezi oběma světovými válkami (sjednocovací snahy staršího data necháváme pro potřeby tohoto textu zcela stranou), ale hlavní impulz přinesl až konec druhé světové války. Podstatným východiskem poválečné obnovy Evropy se stalo přesvědčení, že usmíření, rozvoj a vzájemná spolupráce dávají větší naděje pro jednotlivé země Evropy než potrestání poražených, které bylo zásadním rysem uspořádání po první světové válce a ve svých důsledcích napomohlo vzniku války druhé, mnohem ničivější.

3 Zkratka ze slov Mercado Común del Sur, v překladu „Společný trh Jihu“.

4 Comunidad Andina.

5 V současné době 10 zemí – Indonésie, Malajsie, Filipíny, Thajsko a další, jedenáctá (Východní Timor), žádá o přijetí.

Jedním ze zásadních programů, které obnově Evropy výrazným způsobem napomohly a ovlivnily další charakter spolupráce, byl tzv. Marshallův plán, přijatý v roce 1948, který spočíval v hospodářské pomoci evropským zemím poničeným válkou ze strany USA. Distribuci zahraniční pomoci a s tím související agendu začala zajišťovat k tomu založená Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci (OEEC, Organisation for European Economic Cooperation). Ta byla po diskusích o její přesné roli a formě činnosti založena v dubnu 1948 a znamenala kromě jiného přenesení odpovědnosti za projekty související s obnovou Evropy na evropské státy samotné. OEEC se také věnovala otázkám tarifů a kvót, vzájemného obchodu, platebních mechanismů atd. Poté co splnila svou původní hlavní úlohu, se do její činnosti přímo zapojily mimoevropské státy a byla postupně přeměněna v Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj (OECD), která má dnes 34 členů a působí jako konzultační a koordinační orgán nejuspěšnějších zemí světa.

Další institucí, která předznamenávala rozvoj integrace v Evropě, se stala Rada Evropy (nezaměňovat s Radou, která je jedním z orgánů dnešní Evropské unie). Ta vznikla v květnu 1949 a znamenala také jistý institucionální rámec pro spolupráci v rámci Evropy. Byla však jasně mezivládně orientována a také její (minimální) pravomoci byly přijatelné pro větší počet evropských zemí. Rada Evropy působí do dnešní doby, jejími členy je 47 zemí a soustřeďuje se zejména na otázky fungování demokracie a lidských práv, kultury, vzdělávání a dalších oblastí.

Významným faktorem ovlivňujícím vývoj a podobu evropské integrace se stalo vytváření „železné opony“, tedy nástup nedemokratických režimů v prosovětských státech ve střední a východní Evropě, zejména v roce 1948 (značný význam pro pochopení závažnosti tohoto vývoje sehrál nástup KSČ k moci v tehdejší Československu, protože šlo o nedemokratický způsob převzetí vlády v zemi, která nepatřila k poraženým z války, a zároveň byla jednou z meziválečných demokracií). Tento vývoj jednak posílil tendenci spolupráce západoevropských zemí v politické a ekonomické oblasti, jednak urychlil začlenění západního Německa (Spolková republika Německo vznikla v září 1949) do uskupení západních demokratických států.

1.2.2 Společný trh s uhlím a ocelí

Ze strategického pohledu byla pro ekonomiku v daném období klíčová zejména oblast těžby uhlí a výroba oceli (váha těžkého průmyslu byla výrazně vyšší než dnes, navíc šlo o klíčové obory z pohledu vojenského průmyslu). To bylo také jedním z východisek pro tzv. Schumanův plán (Robert Schuman, v roce 1950 francouzský ministr zahraničních věcí), který vznikl také s podporou další významné osobnosti evropské integrace Jeana Monneta (šéf francouzského Vysokého plánovacího úřadu a bývalý ekonomický zmocněnec Ch. de Gaulla). Jeho hlavním cílem bylo vytvoření společného trhu pro uhlí a ocel a nadnárodní koordinace těchto oborů ekonomiky.

Tento plán postupně získal politickou podporu v dalších zemích západní Evropy a za podpory významných politiků podporujících integraci v Evropě (K. Adenauer, de Gasperi a další) se postupně stal jedním z hlavních cílů organizace, které se tyto obory dostaly i do názvu – Evropské sdružení uhlí a oceli. Tato smlouva byla podepsána v dubnu 1951 v Paříži (je také nazývána „Pařížskou smlouvou“) Francií, Německem, Itálií, Belgií, Nizozemskem a Lucemburskem. Smlouva sama také zakládala první společné instituce (Rada, Shromáždění ESUO jako předchůdce dnešního Evropského parlamentu, Soudní dvůr), které se postupně rozšiřovaly o další a byly upřesňovány jejich kompetence. Jednotlivým institucím bude v dalším textu věnována samostatná kapitola.

ESUO se stalo institucí, na jejíž bázi členské země nekoordinovaly pouze trhy s uhlím a ocelí, ale vytvářely společnou politiku také v dalších oblastech hospodářství. Významné diskuse probíhaly o dopravě, zemědělství, dalších oborech průmyslu a nově také o výzkumu a rozvoji jaderné energie. Celkově tyto diskuse směřovaly k liberalizaci vzájemného obchodu, odstraňování bariér a užší ekonomické i politické koordinaci mezi členskými státy. Potřeba další institucionalizace a právní úpravy tohoto vývoje vedly k dohodě o sérii dalších smluv, které byly podepsány v roce 1957 v Římě⁶. Tyto tzv. Římské smlouvy (podepsané společně se Smlouvou o EURATOM, která se týkala využívání jaderné energie) stanovily podobu integrace a směr jejího vývoje na další desetiletí. Podpis Římských

6 Pozn.: Při datování jednotlivých smluv zpravidla dochází k uvádění dvou termínů, lišících se zhruba o jeden rok. Je to dáno tím, že jednotlivé smlouvy vstoupily v platnost až po ratifikaci v členských zemích. Například Římské smlouvy tak byly podepsány 27. 3. 1957, ale vstoupily v platnost 1. 1. 1958.

smluv znamenal vytvoření Evropského hospodářského společenství (EHS) a potvrzení směru k užší spolupráci západoevropských zemí a k další evropské integraci.

1.2.3 Evropské hospodářské společenství

Hlavním cílem EHS bylo vybudování společného trhu, a tedy volného pohybu osob, služeb, zboží a kapitálu. Šlo samozřejmě o postupný vývoj, předpokládalo se rozdělení do jednotlivých etap a postupné naplňování výše uvedených cílů. Přes různosti názorů na některé aspekty spolupráce a odlišné priority jednotlivých členů se tyto cíle v zásadě dařilo plnit (například celní unie bylo mezi členskými státy dosaženo v roce 1968, o něco dříve, než se původně předpokládalo). Zároveň docházelo k dalšímu dotváření jednotlivých institucí společenství.

Období 60. a 70. let tedy znamenalo uskutečnění celní unie mezi jednotlivými státy a postupné vytváření jednotného trhu. Přes dosažené výsledky v ekonomických parametrech integrace bylo doprovázeno celou řadou vnitřních problémů a krizí, zejména v 60. letech. Vedle otázek fungování integrace samotné šlo také o spory týkající se dalšího rozšiřování Společenství. Pod vlivem politiky tehdejšího francouzského prezidenta de Gaulla vetovala Francie vstup Velké Británie, která o členství zažádala v roce 1961 společně s Irskem a Dánskem. K hledání východiska probíhající krize přispěl zejména tzv. Lucemburský kompromis, dosažený v roce 1966, který nově definoval zejména pravidla hlasování a otázky spojené s podporou zemědělství. Tím se také otevřela cesta prvnímu rozšíření Společenství – v roce 1973 se plnoprávními členy staly Velká Británie, Irsko a Dánsko⁷.

Přes krizové období, ve kterém se celkový proces integrace nacházel, vznikaly dále iniciativy, které měly pro další vývoj Evropy zásadní důsledky. Zejména šlo o tzv. Wernerův plán⁸, představený v roce 1970. Tento plán předpokládal vybudování měnové unie členských zemí Společenství v třístupňovém stadiu a přes dále trvající rozpory v přístupu k další integraci na začátku 70. let se později stal jedním z hlavních východisek pro vytváření společné evropské měny.

Navzdory řadě problémů, se kterými se Evropské společenství⁹ potýkalo, hrálo pro rozvoj západní Evropy zásadní roli, a v důsledku toho docházelo k postupnému přechodu států sdružených v EFTA a k žádostem o vstup zemí, kde se během 70. a 80. let obnovil demokratický politický režim. Do této druhé kategorie patřily Řecko (přijato v roce 1981), Španělsko a Portugalsko (obě země členy od roku 1986). V polovině 80. let, kdy došlo ke klíčovému prohloubení evropské integrace, bylo členy Společenství celkem 12 zemí.

1.2.4 Jednotný evropský akt

V roce 1985 zahájila svou činnost nová Komise vedená francouzským politikem Jacquem Delorem. Ten za cíl Komise stanovil posílení nadnárodního charakteru integrace, dobudování společného vnitřního trhu, rozšíření integračních snah do nových oblastí, finanční ozdravení Společenství a změnu atmosféry a důvěry v evropskou integraci a její instituce. Celkový balík různých návrhů se stal obsahem mezivládní konference ukončené na setkání v Bruselu v prosinci 1985. Na tomto setkání byl přijat dokument nazvaný Jednotný evropský akt (Single European Act), který představoval vývoj směřující k vytvoření Evropské unie.

JEA měl zásadní význam pro dokončení tvorby vnitřního trhu, který sice byl jako cíl deklarován už dříve, ale vnitřní spory týkající se evropské integrace celkový vývoj v této oblasti výrazně zpomalily. Nově se tedy vnitřní trh, znovu definovaný jako „oblast bez vnitřních hranic, v níž je zajištěn volný pohyb zboží, služeb, osob a kapitálu...“ (tedy známé tzv. 4 svobody), měl vytvořit v období do konce roku 1992. Řada změn se také týkala fungování evropských institucí, zejména posílení role Rady a Parlamentu.

7 Ve stejné době jednalo o přistoupení k EHS také Norsko, ale proti jeho vstupu se vyslovili občané v referendu konaném v roce 1972 – proti bylo 53,5 % hlasujících (zatímco například v Irsku pouze necelých 17 %).

8 Pierre Werner, tehdejší ministr financí Lucemburska, je považován za duchovního otce jednotné měny. Jako zajímavost lze uvést, že v jeho domě v Lucemburku dnes sídlí Velvyslanectví České republiky.

9 Pro integrační uskupení evropských zemí v tomto období jsou používány názvy Evropské hospodářské společenství, Evropské společenství nebo Společenství. V současné době je po dalších integračních krocích nahradil název Evropská unie.

80. léta byla celkově ve znamení nové dynamiky integrace a posilování jejího nadnárodního charakteru, tj. postupného přenášení některých rolí států na evropské instituce. Rozšířily se také oblasti společné politiky členských zemí – jedním z výrazných projevů této tendence bylo přijetí tzv. Sociální charty v roce 1989. Rychlejší vývoj také dostaly diskuse týkající se zavedení společné měny a přes výhrady některých států (Velká Británie, Dánsko) se vývoj posunoval dále směrem k prohlubování integrace evropských zemí. Ve stejné době došlo v Evropě také ke zcela zásadní politické změně, a to k pádu sovětského bloku a přechodu jeho satelitních zemí k demokracii v roce 1989. Tyto události a rychlá a v zásadě jednoznačná orientace těchto států na země Společenství ukázala přitažlivost integračního procesu, a v tehdejší době se ve všech transformujících zemích stala jedním z hlavních prvků politických programů nových vlád snaha o postupné připojení k tomuto uskupení.

1.2.5 Smlouva o Evropské unii

Na přelomu 80. a 90. let byly zahájeny mezinárodní konference, které se zabývaly problémy měnové a politické unie. Ve vývoji evropské integrace dochází k dalšímu zlomu, který byl završen přijetím tzv. Smlouvy o Evropské unii, běžně známé jako Maastrichtské smlouvy podle města na jihu Nizozemska, kde se konala konference, na níž byla tato smlouva v prosinci 1991 přijata. Smlouva měla pro další vývoj integrace dalekosáhlý význam, daný především značným rozšířením nadnárodního charakteru spolupráce v mnoha oblastech.

Šlo zejména o oblasti ekonomické spolupráce definované v tzv. I. pilíři (Evropské společenství), kde bylo rozhodování přesunuto na společné orgány Unie. Další dva pilíře (celková konstrukce Maastrichtské smlouvy byla postavena na tzv. třech pilířích) se týkaly oblastí, kde byla definována mezivládní spolupráce mezi členskými zeměmi. Takzvaný II. pilíř se přitom týkal společné zahraniční a bezpečnostní politiky a III. pilíř oblasti justice a vnitra.

Nedlouho po ratifikaci Smlouvy o EU se završil další významný posun integrace, a sice čtvrté rozšíření Unie. Noví zájemci o vstup, a to Rakousko, Norsko, Švédsko a Finsko, už se vstupem rovnou přistupovali ke Smlouvě o Evropské unii. Proto se také ve všech těchto státech konala referenda, která byla – opět s výjimkou Norska – úspěšná. Evropská unie tedy v tomto období prohloubila svou spolupráci, a zároveň se stala uskupením s celkem 15 členy. Šlo tak o poslední rozšíření EU, které nemělo souvislost s geopolitickými změnami po roce 1989.

1.2.6 Další rozšiřování EU, Smlouva z Nice

Začátek 90. let tedy představoval pro EU období, kdy nastala nutnost řešit souběžně dva zásadní a složité úkoly: jednak realizovat nástroje a mechanismy obsažené v Maastrichtské smlouvě, jednak reagovat na politické změny ve střední a východní Evropě a vytvořit mechanismy spolupráce s bývalými socialistickými zeměmi, vesměs usilujícími o budoucí členství. Objevovalo se tedy dilema, zda má být prioritou prohloubení integrace na úkor jejího rozšíření, nebo zda má být strategie opačná. V zásadě je možné konstatovat, že členské státy se pokusily o zvládnutí obou těchto úkolů souběžně – docházelo k postupné realizaci Smlouvy o EU, zároveň se utvářely mechanismy spolupráce s novými kandidáty na členství a příprava na jejich přijetí.

Oba tyto cíle s sebou nesly potřebu upřesnění mechanismů Smlouvy o EU. Výstupem těchto snah bylo přijetí tzv. Amsterodamské smlouvy v roce 1997. Tato smlouva především zpřehlednila platný právní rámec, upřesnila pravidla spolupráce v některých oblastech a také jednoznačněji umožnila tzv. vícerychlostní model integrace, tedy situaci, kdy se na některých oblastech s nadnárodním řízením budou podílet jen některé státy, aniž by to narušilo celkovou soudržnost celé EU.

Tlak na další rozšiřování však znamenal potřebu stanovit jasnou strategii vůči novým kandidátům a připravit mechanismy pro fungování EU v případě jejich vstupu. Podmínky pro vstup nových členských zemí byly definovány v rámci summitu Evropské rady v Kodani a jsou známy jako tzv. kodaňská kritéria. Stanovovala požadavky na úroveň demokracie, zajištění lidských práv, fungující státní instituce, tržní ekonomiku a řadu dalších tak, aby kandidátské země v okamžiku vstupu odpovídaly základním standardům fungování společnosti v rámci EU. Zároveň byly Evropskou unií přijaty rozsáhlé programy spolupráce, včetně finančních (zejména program PHARE), které měly urychlit demokratické a tržně-ekonomické změny v jednotlivých kandidátských státech.

Perspektiva takto zásadního rozšíření EU (kandidáty bylo 12 států – kromě deseti bývalých socialistických zemí ještě Malta a Kypr) ovšem vyvolala nutnost další úpravy rozhodovacích mechanismů v rámci EU. Šlo zejména o způsoby hlasování v Radě, počty poslanců v Evropském parlamentu, ale také řadu dalších změn. Při předchozích rozšířeních totiž vždy vstupovaly pouze tři země naráz a vesměs šlo o státy, ve kterých existovala fungující tržní ekonomika. Kromě Španělska, Portugalska a Řecka šlo také vesměs o státy, kde úroveň fungování demokracie, státních institucí i ekonomiky byla zcela srovnatelná s původními členy Společenství.

Z pohledu kandidátských států proto ještě větší roli než Amsterodamská smlouva sehrála Smlouva z Nice¹⁰. Tato smlouva upřesňovala fungování širšího okruhu institucí a některých společných činností EU, pro historii však zůstane podstatnou přípojeným prohlášením o rozšíření Evropské unie, které definuje rozvržení hlasů a mandátů v orgánech EU po předpokládaném rozšíření. Ratifikace této smlouvy, která probíhala následující dva roky¹¹, otevřela cestu k největšímu (a zřejmě poslednímu hromadnému) rozšíření Evropské unie, ke kterému došlo s platností od 1. května 2004. Rozšíření tehdy zahrnuje deset států, osm zemí bývalého sovětského bloku (Polsko, ČR, Maďarsko, Slovensko, Slovinsko, Lotyšsko, Litva a Estonsko), Kypr a Maltu. Evropská unie se z 15členného uskupení stala spolkem 27 evropských států.

1.2.7 Konvent, Ústava a Lisabonská smlouva

Rozšíření znamenalo bezesporu velký úspěch samotné myšlenky evropské integrace – členství v EU se stalo jednoznačnou zahraničněpolitickou prioritou všech evropských zemí, které vytvořily nebo obnovily své demokratické státy po roce 1989¹². Zároveň pak přijetí celkem deseti postsocialistických zemí (v zatím poslední vlně rozšíření v roce 2007 se členy stalo ještě Bulharsko a Rumunsko) neznamenal ochromení fungování EU ani nezpomalilo řadu dalších procesů, které v rámci integrace probíhaly, zejména vytvoření společné evropské měny.

Zároveň však bylo nutné upravit mechanismy fungování celého Společenství, protože pravidla přijatá Smlouvou z Nice byla dočasná a předpokládala dokončení institucionálních změn v dalším období. Snahou členských zemí bylo provést zásadní revizi platných dokumentů, protože podstatná část z nich fungovala formou dílčích úprav a doplnění Římských smluv, a vyžadovala tedy novou strukturu a právní úpravu.

V zájmu nalezení co nejširší shody o nové podobě fungování EU byl proto v roce 2002 ustaven tzv. Konvent o budoucnosti Evropy, jehož členy byly vedle zástupců Komise představitelé jednotlivých zemí (reprezentovaní vždy zástupcem vlády, národního parlamentu a Evropského parlamentu). Výstupem jednání Konventu byl návrh na vytvoření Ústavy pro Evropu jako nového základního zákona upravujícího fungování EU. Finální text byl po revizi přijat v roce 2004 v Římě, ale nikdy nevstoupil v platnost, protože byl odmítnut v referendech ve Francii a v Nizozemsku, a další proces schvalování byl proto ukončen.

Po dlouhých diskusích o dalším postupu byla navrhovaná Ústava upravena do formy soustavy Smluv nahrazujících dosavadní platné smlouvy a tvořící právní a smluvní rámec pro fungování evropské integrace. Tento dokument (nebo spíš soustava dokumentů) byl po složitém ratifikačním procesu pod názvem Lisabonská smlouva schválen, a dnešní EU tedy funguje právě na základě tohoto dokumentu.

Evropská unie se tak stala sdružením 27 zemí s celkovým počtem obyvatel 500 mil. a rozkládající se na celkovém území o rozloze 4,324 mil. km².

10 Jako obvykle je název vázán na místo mezivládní konference, na níž byla příslušná smlouva přijata. V tomto případě šlo o francouzské město Nice, kde se představitelé evropských zemí sešli v prosinci 2000.

11 A nebyla zcela hladká – Irsko přijalo Smlouvu referendem až na druhý pokus v říjnu 2002.

12 Kromě těch, které se členy již staly, usilují o členství také další státy bývalé Jugoslávie, Albánie, Moldávie a v závislosti na politické situaci Ukrajina. Dlouhou dobu je kandidátem členství také Turecko – jeho vstup je však předmětem zásadních rozporů s ohledem na jeho velikost a kulturně-náboženské odlišnosti. Reálnou šancí na vstup do EU v nejbližších letech má tak zřejmě pouze Chorvatsko.

1.3

Institucionální uspořádání EU

Evropská unie má ve své současné podobě řadu kompetencí a rozhoduje se zde o řadě záležitostí týkajících se jejích členů. Velkou roli proto hrají instituce EU, protože často jsou na ně delegována rozhodování, která dříve vykonávaly členské státy samy. Proto je nejvyšším orgánem Evropská rada, kde se setkávají představitelé členských zemí, ale hlavním exekutivním orgánem EU samotné je Komise a rostoucí roli hraje také přímo volený Parlament. Celou institucionální strukturu doplňuje řada institucí zřízených za účelem vykonávání jednotlivých agend EU.

1.3.1 Evropská rada

Evropská unie ve svém působení kombinuje nadnárodní a mezivládní princip, a její orgány a rozhodovací mechanismy tedy není možné zcela porovnat s uspořádáním na úrovni jednotlivých států (kde je jasně definována moc výkonná, zákonodárná a soudní). Orgány EU fungují na základě pravomocí postoupených jednotlivými členskými státy, a ty také hrají podstatnou roli v řadě rozhodnutí EU jako celku. Za nejvyšší orgán je proto považována Evropská rada (nezaměňovat s Radou EU, viz níže).

Evropská rada je hlavním politickým orgánem a místem setkávání představitelů jednotlivých členských států EU, funguje jako strategický orgán odpovědný za základní politická rozhodnutí, řešení závažných politických problémů a určování směru vývoje evropské integrace. Setkání Evropské rady se konají nejméně 4x ročně a předsedal jim představitel země, na kterou připadalo rotující půlroční předsednictví EU. Tento model v současné době prochází určitou změnou díky tomu, že Lisabonská smlouva ustavila pozici „prezidenta“ EU¹³, který je volen zástupci Evropské rady a měl by zasedáním Evropské rady předsedat a reprezentovat Unii v mezinárodních vztazích. Snaha sjednotit vedení EU a stanovit jejího jednoznačného představitele tak vedla k tomu, že situace je spíše ještě méně přehledná – za vedoucího představitele EU je možné považovat předsedu Evropské rady, šéfa vlády předsedající země nebo předsedu Komise. Lze předpokládat, že postupem času se vytvoří úzus přesnějšího stanovení faktické pozice těchto představitelů (nejpravděpodobnější je snížení role představitele předsedající země).

Základní strukturu institucionálního uspořádání EU pak tvoří tři instituce:

- Rada Evropské unie,
- Komise,
- Evropský parlament (EP).

V tomto uspořádání je Rada představitelem jednotlivých členských států, Evropský parlament orgánem zákonodárným (byť jeho pravomoci jsou v mnohém odlišné od pravomocí parlamentů jednotlivých států) a Komise představitelem exekutivy. K exekutivě lze také zahrnout další pozici, nově vytvořenou Lisabonskou smlouvou, a sice ministra zahraničí EU.

1.3.2 Rada EU

Rada EU zastupuje zájmy členských států EU a funguje na mezivládním principu. Je složena z ministrů jednotlivých členských států zodpovědných za příslušnou agendu. Jde o legislativní a výkonný orgán, který může rozhodovat o otázkách integrace. Hlavním sídlem Rady EU je Brusel. Jak z uvedeného vyplývá, Rada se schází v různých složeních podle témat, která projednává. Z pohledu hospodářské politiky je podstatná tzv. Rada pro hospodářské a finanční záležitosti (Economic and Financial Affairs Council, ECOFIN), která se skládá z ministrů financí a hospodářství, případně z ministrů pro rozpočet (rozpočet EU projednává a schvaluje právě ECOFIN). Schází se každý měsíc. Do jejích kompetencí spadá koordinace hospodářské politiky, ekonomický dohled, dohled na rozpočtovou politiku a veřejné finance členských států, euro, finanční trhy a kapitálové pohyby a hospodářské vztahy

13 Přesněji předseda Evropské rady, v současné době Belgičan H. van Rompuy.

se třetími zeměmi. Rozhoduje převážně kvalifikovanou většinou, s výjimkou fiskálních záležitostí, kde je nutná jednomyslnost.

Významným orgánem zajišťujícím přípravu jednání a rozhodování Rady EU je tzv. COREPER (Comité des Représentants Permanents, Výbor stálých zástupců), složený ze stálých zástupců členských států (velvyslanců a delegovaných představitelů států). Ten je při předběžném vyjednávání odpovědný za asistování Radě Evropské unie při projednávání agendy (návrhů právních aktů předložených Komisí). Zaujímá klíčovou pozici v rozhodovacím procesu Společenství, ve kterém je také současně fórem pro dialog (mezi stálými zástupci navzájem a mezi nimi a národními vládami) a orgánem, který vykonává politickou kontrolu (určuje směr a dohlíží na práci expertních skupin). Aby mohl Coreper vykonávat všechny své funkce řádně, je rozdělen do dvou skupin:

- COREPER I, tvořen zástupci stálých zástupců,
- COREPER II, tvořen stálými zástupci osobně.

1.3.3 Komise

Hlavním výkonným orgánem Evropské unie je Komise. V současné době má 27 členů – každá členská země má jednoho zástupce¹⁴, který má přidělenou konkrétní kompetenci a pod kterého také spadá příslušné generální ředitelství (Directorate General), jež se příslušnou agendou zabývá. Těchto ředitelství je v současné době 25 a jejich význam souvisí zejména s mírou kompetence, kterou v dané oblasti Evropská unie má. Za nejdůležitější jsou proto považovány antimonopolní agenda a vnitřní trh, prestižní jsou ale také pozice spojené se zahraničními vztahy či regionálním rozvojem.

Komise má svého předsedu¹⁵, který – obdobně jako předseda vlády u národních vlád – předsedá dalším členům a koordinuje jejich činnost. Výběr jednotlivých členů však vychází z návrhů jednotlivých států a konečné schvalování Komise provádí Evropský parlament. Složení Komise přitom – na rozdíl od národních vlád – neodráží výsledky voleb do EP, ale spíše politickou orientaci jednotlivých vlád, které do Komise své zástupce v době jejího ustanovování vysílají.

Úkolem Komise je představovat nadnárodní rozměr integrace a hájit zájmy Společenství jako celku vůči zájmům jednotlivých zemí či zájmových skupin. Komise má také klíčovou roli v přípravě legislativních návrhů, které předkládá ke konečnému schvalování Radě a Evropskému parlamentu. Zároveň Komise sleduje dodržování práva v oblasti nadnárodní legislativy a vykonává exekutivní pravomoci tam, kde tato pravomoc Evropské unii náleží (nejvýznamněji v oblasti volné soutěže). Komise je volena na pět let.

Přehled jednotlivých generálních ředitelství („DG“) Komise¹⁶

Politiky:

- Daně a cla (TAXUD),
- Energie (ENER),
- Hospodářská soutěž (COMP),
- Hospodářské a finanční věci (ECFIN),
- Informační společnost a média (INFOS),
- Mobilita a doprava (MOVE),
- Námořní záležitosti a rybolov (MARE),
- Oblast klimatu (CLIMA),
- Podniky a průmysl (ENTR),
- Regionální politika (REGIO),
- Rozpočet (BUDG),
- Spravedlnost (JUST),
- Vnitřní trh a služby (MARKT),
- Vnitřní věci (HOME),
- Výzkum a inovace (RTD),
- Vzdělávání a kultura (EAC),

¹⁴ Česká republika je v současné době zastoupena komisařem Fullem, do jehož agendy spadají otázky rozšiřování EU (v rámci aparátu Generálního ředitelství pro rozšíření, ELARG).

¹⁵ V současné době už druhé volební období Portugalec J. M. Barroso.

¹⁶ Viz například <http://ec.europa.eu>.

- Zaměstnanost, sociální věci a sociální začlenění (EMPL),
- Zdraví a spotřebitelé (SANCO),
- Zemědělství a rozvoj venkova (AGRI),
- Životní prostředí (ENV).

Vnější vztahy

- Humanitární pomoc (ECHO),
- Obchod (TRADE),
- Rozšíření (ELARG),
- Služba nástrojů zahraniční politiky (EEAS),
- Úřad pro rozvoj a spolupráci EuropeAid (DEVCO).

1.3.4 Evropský parlament

Evropský parlament je nástupcem Shromáždění, do kterého jednotlivé členské státy ESUO vysílaly zástupce svých národních parlamentů. Od roku 1979 jsou členové Evropského parlamentu voleni přímo na základě voleb v jednotlivých členských zemích. V průběhu času se také posunula role EP, který se z konzultativního orgánu stal institucí podílející se na schvalování evropské legislativy. Na rozdíl od národních parlamentů však nedisponuje právem zákonodárné iniciativy (tj. práva navrhnout nové zákony nebo změny existujících zákonů) – tato pravomoc zůstává v kompetenci Komise.

EP má v současné době 736 poslanců a zasedá ve Štrasburku¹⁷ (plenární zasedání) a v Bruselu. Poslanci zvolení na kandidátkách jednotlivých zemí se po volbách sdružují do jednotlivých frakcí a volí si své vedení. Vedle již uvedené legislativní role EP má také významnou roli rozpočtovou (společně s Radou rozhoduje o rozpočtu EU) a roli kontrolní. EP také schvaluje návrh na předsedu Komise a vyjadřuje se k jednotlivým navrženým členům.

1.3.5 Další instituce EU

Fungování evropské integrace je zajišťováno vedle uvedených hlavních orgánů ještě řadou dalších institucí s různou mírou vlivu a významu. Mezi nejvýznamnější patří Soudní dvůr EU, Evropský účetní dvůr, Evropská centrální banka, dále například Evropská investiční banka, statistický úřad Eurostat, další agentury a také několik poradních orgánů, z nich pak jako nejdůležitější Evropský hospodářský a sociální výbor a Výbor regionů.

Evropský soudní dvůr je nejvyšší instancí práva Evropských společenství. Jeho hlavním úkolem je dohlížet na dodržování práva a dále výklad a provádění smluv a právních dokumentů Společenství. Nemá pravomoc nad aplikací práva jednotlivých členských zemí s výjimkou situace, kdy by se dostávalo do rozporu s právem EU. Evropský soudní dvůr představuje 27 soudců (jeden za každý stát), jsou jmenováni na návrh svého státu na období 6 let. Sídlem soudu je Lucemburk.

Evropský účetní dvůr (EÚD) vykonává kontrolní roli v rámci institucí EU. Hlavní pravomocí Účetního dvora je kontrola finančního hospodaření Evropské unie, tj. příjmů a výdajů (částky určené k zajištění společných politik, komunitárních programů a projektů). Prověřuje účetní doklady všech institucí EU, členských států i dalších subjektů přijímajících finanční prostředky EU. Účetní dvůr nemá exekutivní pravomoci. Pokud zjistí, že některý z výše uvedených subjektů nezákonně zacházel s financemi EU, může informovat kompetentní instituce. Sídlem EÚD je Lucemburk.

Evropská centrální banka (ECB) je především centrální bankou eurozóny, tj. vykonává monetární politiku pro země používající euro jako svou měnu. Ve vedení banky jsou zastoupeni předsedové jednotlivých centrálních bank zemí eurozóny. ECB sídlí ve Frankfurtu. Této instituci je věnována další pasáž v části textu týkající se fungování eura.

¹⁷ Drahé a kontroverzní udržování Štrasburku jako jednoho ze sídel EP vyplývá z historického postavení města, které bylo tradičním místem střetávání zájmů Francie a Německa, a po 2. světové válce se tedy stalo jedním ze symbolů francouzsko-německého usmíření a nové evropské spolupráce.